

درس اول ← گوی آبی زیبا

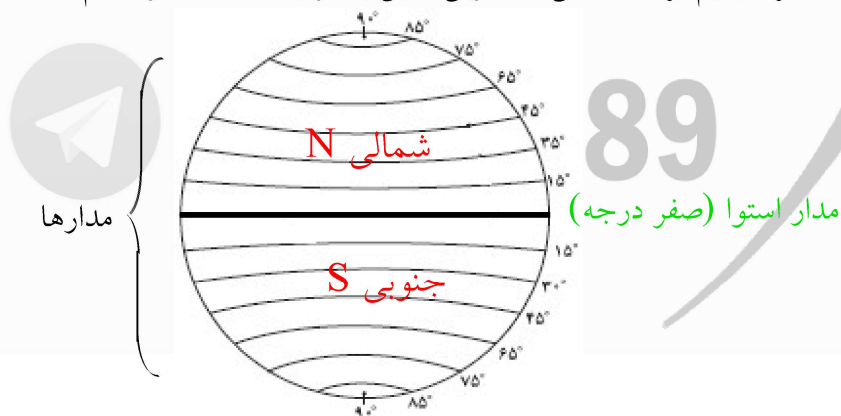
- از یک ستاره (خورشید) و اجرام آسمانی متعدد تشکیل شده که همه پیرامون خورشید می چرخند.
- منظومه ی خورشیدی دارای هشت سیاره است.
- چهار سیاره ی نزدیک خورشید سنگی و جامدند (سیاره های درونی)
- چهار سیاره ی دورتر از خورشید گازی هستند و قمرهای زیادی دارند. (سیاره های بیرونی)

- بخش کوچکی از منظومه ی خورشیدی است.
- بزرگ ترین سیاره ی درونی منظومه خورشیدی و سومین سیاره است.
- مساحتش ۵۱۰ میلیون کیلومتر مربع است.
- عمر زمین و منظومه خورشیدی ۴/۵ میلیارد سال است.

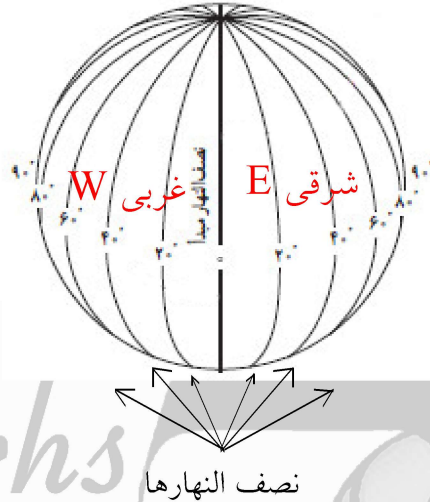
- در مرکز منظومه خورشیدی است.
- سرچشمه اصلی نور، گرما و انرژی بر روی زمین است.
- قطرش حدود ۱۰۹ برابر قطر زمین، جرمش ۳۳ هزار برابر جرم زمین است.
- یکی از میلیون ها ستاره کهکشان راه شیری (مارپیچی شکل) است.

موقعیت مکانی یک پدیده ← یعنی مکان دقیق قرار گرفتن یک پدیده روی زمین.

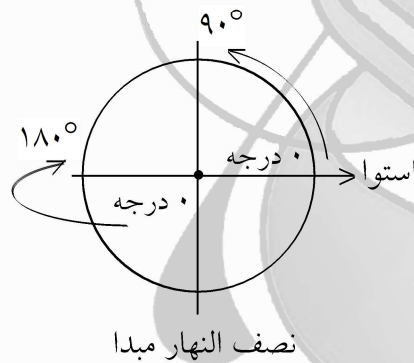
مدار ← دایره هایی که در هر دو نیم کره ی شمالی و جنوبی زمین به موازات مدار استوا رسم شده است.

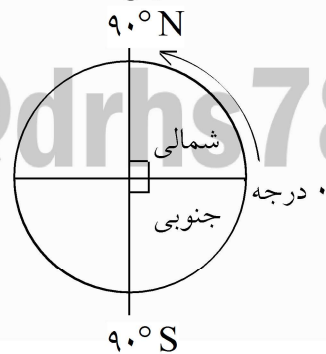
نصف النهار ← نیم دایره‌های فرضی که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده‌اند و طول مساوی دارند.

مدار استوا و نصف النهار مبدأ (گرینویچ) ← صفر درجه است.

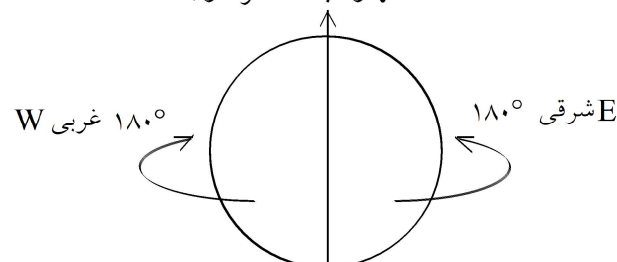

مدارات زمین بین ۰ تا ۹۰ درجه شمالی و ۰ تا ۹۰ درجه جنوبی درجه‌بندی شده‌اند.

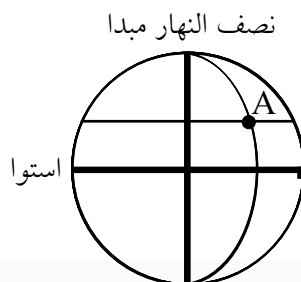

نصف النهارات زمین از ۰ تا ۱۸۰ درجه غربی و ۰ تا ۱۸۰ درجه شمالی درجه‌بندی شده‌اند.

نصف النهار مبدأ صفر درجه

مختصات جغرافیایی یک نقطه روی زمین ← به موقعیت مکانی یک نقطه، که روی زمین بر روی یک مدار و یک نصف النهار مشخص قرار دارد گفته می‌شود.

طول جغرافیایی ← فاصله هر مکان با نصف النهار مبدأ برحسب درجه (علامت اختصاری: E ، W)، (غربی، شرقی)

عرض جغرافیایی ← فاصله هر مکان با مدار استوا برحسب درجه (علامت اختصاری: S ، N)، (شمالی، جنوبی)

درس دوم ← حرکات زمین

حرکت وضعی ← چرخش زمین به دور محور خود در طی ۲۴ ساعت را حرکت وضعی می‌گویند.

حرکت ظاهری ← جابه‌جایی یا حرکت خورشید در آسمان را حرکت ظاهری می‌گویند.

حرکت انتقالی ← چرخش یک دور کامل زمین به گرد خورشید در طی یک سال را حرکت انتقالی می‌گویند.

سال رسمی ← سال ۳۶۵ روز است.

سال خورشیدی ← سال ۳۶۵ روز و ۶ ساعت می‌باشد.

سال کبیسه ← ۶ ساعت کسری سال رسمی هر ۴ سال یک‌بار روی هم یک روز به سال رسمی اضافه می‌گردد و سال ۳۶۶ روز را به وجود می‌آورد.

اول تیرماه خورشید در نیم‌کره شمالی به مدار رأس السرطان عمود می‌تابد، در این هنگام طولانی‌ترین روز در نیم‌کره شمالی است (آغاز فصل تابستان) ← که به آن انقلاب تابستانی می‌گویند.

اول دی‌ماه خورشید در نیم‌کره جنوبی به مدار رأس الجدی عمود می‌تابد و در این هنگام طولانی‌ترین شب در نیم‌کره شمالی است (آغاز فصل زمستان) ← که به آن انقلاب زمستانی می‌گویند.

اعتدالین (اعتدال بهاری، اعتدال پاییزی) ← دو موقع از سال (اول بهار، اول پاییز) درازای شب و روز برابر است.

درس سوم ← چهره زمین

- چهار محیط زمین
- سنگ کره (لیتوسفر) ← بخش خارجی و جامد زمین که از سنگ و خاک تشکیل شده است.
 - آب کره (هیدروسفر) ← شامل اقیانوس ها، دریاها، رودها، آب های سطحی و زیرزمینی، یخچال ها، بارندگی ها و ...
 - هوا کره (اتمسفر) ← نازهایی که دور تا دور زمین را فراگرفته است.
 - زیست کره (بیوسفر) ← به محیط سنگ کره، هوا کره و آب کره که شرایط زندگی را با هم برای موجودات فراهم می کنند.

- پیدایش و عوامل موثر در تغییر شکل ناهمواری های زمین
- عوامل درونی ← حرکات صفحات زمین (کوه زایی)
 - عوامل بیرونی ← هوازدگی، فرسایش آبی، بادی، یخچالی و فعالیت های انسان

- علت تغییر ناهمواری ها توسط انسان
- رفع نیازهای خود
 - بهره برداری از محیط طبیعی

گسل ← اگر فشار بر لایه های رسوبی به گونه ای باشد که پوسته ی زمین را دچار شکستگی کند، گسل به وجود می آید.

درس چهارم ← آب فراوان، هوای پاک

- اقیانوس آرام (کبیر)
- پهناورترین اقیانوس جهان (۱۰۰ برابر ایران وسعت دارد).
 - عمیق ترین قسمت اقیانوس های جهان در گودال ماریانا قرار دارد.
 - وجود جریان های دریایی آب گرم کوروشیو و آب سرد ایشیو در این اقیانوس

- علت سختی کاوش ها در اقیانوس ها
- فشار زیاد آب
 - تاریکی آب
 - دمای کم در اعماق آب

- ناهمواری های کف اقیانوس ها
- فلات قاره (ایوان خشکی)
 - شیب قاره
 - دشت اقیانوسی
 - گودال اقیانوسی

- در محل تماس اقیانوس با خشکی است تا عمق کم تر از ۲۰۰ متری
- در دریاچه ها و دریاها دیده می شود.
- در برخی از فلات قاره ها جزیره دیده می شود.
- معمولاً سرشار از منابع نفت و گاز و جزایر ماهی گیری است.

فلات قاره (ایوان خشکی)

- دومین ناحیه ناهمواری های کف اقیانوسی بعد از فلات قاره است.
- از عمق حدوداً ۲۰۰ متری ناگهان شیب زیاد شده و تا عمق ۲ الی ۵ هزار متری ادامه دارد.

شیب قاره

- ۵ اقیانوس مهم جهان ← رام، اطلس، هند، منجمد شمالی، منجمد جنوبی
- از منابع مهم تامین غذاست.
- امکان حمل و نقل ارزان و کم هزینه ی میلیون ها تن بار را با کشتی فراهم می سازد.
- به طور غیرمستقیم منبع آب شیرین برای مردم جهان است.

اقیانوس

- ریختن زباله های سمی کارخانه ها
- ریختن پلاستیک و مواد تجزیه نشدنی
- دفن زباله های اتمی
- صید بی رویه و انبوه ماهی ها

عوامل تخریب کننده اقیانوس ها

- لایه ای از گاز است که از سطح زمین تا ارتفاع ده هزار کیلومتری
اطراف سیاره زمین را در بر گرفته است.
- از گازهای نیتروژن ۷۸٪، اکسیژن ۲۱٪ و دی اکسید کربن و بخار آب تشکیل شده است.
- لایه های مختلفی دارد ← تروپوسفر، استراتوسفر، مژوسفر، ترموسفر، آگزوسفر

هوا کره (اتمسفر)

هوا ← وضعیت گذرا و موقتی هوا کره (اتمسفر) در یک محل و در مدت زمان کوتاه است.

آب و هوا ← وضعیت هوا کره (اتمسفر) در یک ناحیه در مدت زمان نسبتاً طولانی است.

- زاویه تابش خورشید و عرض جغرافیایی
- دوری و نزدیکی به اقیانوس ها و دریاها
- ارتفاع از سطح زمین
- فشار هوا و جریان باد

عوامل موثر بر آب و هوا

نتایج یکسان نتابیدن خورشید به سطح زمین سه منطقه‌ی آب و هوایی را به وجود آورده است:

- منطقه گرم
- منطقه معتدل
- منطقه سرد

فشار هوا در سطح دریاها زیاد، و در نواحی مرتفع کم است.

هوای گرم، کم فشار و هوای سرد، پر فشار است.

باد ← جابه‌جایی هوا از جایی که فشار هوا زیاد است به سمت جایی که فشار هوا کم است.

علت افزایش دمای کره زمین

- زیاد شدن خودروها
- افزایش فعالیت های صنعتی

پیامدهای گرم شدن زمین

- ذوب شدن یخ های قطبی
- بالا آمدن آب دریاها
- به زیر آب رفتن نواحی ساحلی و جزایر
- خشکسالی در نواحی گرم و خشک

درس پنجم ← پراکندگی زیست بوم‌های جهان

زیست بوم (بیوم) ← یک ناحیه وسیع جغرافیایی است که در آن، انواع خاصی از گیاهان و جانوران زندگی می‌کنند و ناحیه مشخصی را به وجود می‌آورند.

زیست‌بوم‌های هشت‌گانه ← توندرا، تایگا، جنگل‌های پهن‌برگ، علفزارهای منطقه معتدله، بیشه‌زارها و مراتع مدیترانه‌ای، بیابان، جنگل‌های بارانی استوایی و ساوان.

عوامل مهم در شکل‌گیری یک زیست بوم

- آب و هوا
- شکل ناهمواری ها
- میزان ارتفاع زمین
- جنس خاک

عوامل مهم در رویش گیاه ← دما، بارش، مدت فصل خشک، تبخیر

ویژگی زیست بوم توندرا

- ناحیه ای در نزدیکی قطب شمال
- زمستان طولانی و سرمای بسیار شدید، تابستان کوتاه
- پوشش گیاهی: خزه، گل‌سنگ
- جانوران: خرس قطبی، گوزن شمالی و ...

ویژگی زیست بوم تایگا

- در جنوب توندرا در قاره های آسیا، آمریکای شمالی و اروپا حکم فرماست
- ۶ ماه سال دمای هوا کم تر از صفر درجه است.
- پوشش گیاهی جنگل های مخروطیان (سوزنی برگان) مثل سرو و کاج و ...
- جانوران: گرگ خاکستری، سمور دریایی، عقاب کاکل سفید و ...

ویژگی زیست بوم جنگل های بارانی استوایی

- در مجاورت خط استوا قرار دارد (همیشه هوا گرم)
- رطوبت هوا ۸۰٪، بارندگی سالانه ۲۵۰۰ میلی متر
- پوشش گیاهی: درختان هوا، مانگرو، نارگیل، بامبو و ...
- جانوران: حشرات و پرندگان، میمون و ...

ویژگی زیست بوم ساوان

- منطقه ای علفزار با درختان تک و منفرد می باشد.
- تمام سال گرم و دو فصل خشک و بارانی دارد.
- پوشش گیاهی: درختان باثوباب و جانوران: حیوانات عظیم الجثه
- گوشت خوار و علف خوار (شیر، کرگدن، زرافه، فیل و ...)

ویژگی زیست بوم بیابان

- سرزمین هایی خشک با بارندگی سالانه کم تر از ۵۰ میلی متر.
- در مجاورت مدار راس السرطان و مدار راس الجدی قرار دارد.
- برخی بیابان ها گرم هستند (صحرا، ربع الخالی، لوت) و برخی بیابان ها سرد هستند (گبی)
- پوشش گیاهی فقیر (بوته های خاردار)
- جانوران: شتر، لاک پشت صحرایی، روباه و ...

درس ششم ← زیست بوم ها در خطرند.

مهم ترین عوامل نابودکننده پوشش گیاهی و جانوری و آلودگی های آب، خاک و هوا

- ایجاد و گسترش شهرها و روستاها و جاده ها، سدها
- بدون برنامه ریزی و توجه به جنبه های زیست محیطی
- فعالیت های صنعتی و تولید انبوه کالا در کارخانه
- مصرف گرایی و تولید انبوه زباله
- شکار و تجارت اعضای بدن حیوانات

- اهمیت و ارزش جنگل های بارانی استوایی
- $\frac{3}{4}$ تنوع زیستی جهان مربوط به این جنگل هاست.
 - ۵۰٪ اکسیژن زمین و ۵۰٪ رطوبت جو را تامین می کند.
 - جذب انبوه دی اکسید کربن را انجام می دهد.
 - خاستگاه اولیه بسیاری از درختان میوه است.
 - از این جنگل ها انواع محصولات غذایی، دارویی و مواد اولیه صنعتی به دست می آید.

جنگل زدایی ← یعنی از بین بردن کامل جنگل ها در یک ناحیه، برای این کار جنگل ها را یا می سوزانند یا قطع می کنند و زمین را با بولدوزر خالی از درخت می کنند.

- فواید عاج برای فیل
- برای حفر زمین
 - درآوردن ریشه ها و علف ها
 - کندن میوه درختان برای تغذیه
 - دفاع در برابر دشمنانش

- برای حفظ زیست بوم چه باید کرد؟
- استفاده خردمندانه
 - همکاری بین المللی

اتحادیه بین المللی حفاظت از طبیعت (IUCN) ← یک نهاد بین المللی برای حفاظت از زیست بوم هاست که بیش از ۸۰ کشور از جمله ایران عضو آن هستند.

درس هفتم ← جمعیت جهان
در سال ۲۰۱۱ جمعیت جهان از مرز ۷ میلیارد نفر گذشت.

علت اصلی رشد سریع جمعیت جهان ← کاهش میزان مرگ و میر به ویژه مرگ و میر کودکان است.

- علت عدم رشد جمعیت در گذشته
- شیوع بیماری های واگیردار و عفونی
 - گرسنگی
 - قحطی
 - جنگ

- در دو قرن اخیر دو عامل موجب کاهش مرگ و میرها شد
- بهبود بهداشت
 - بهبود تغذیه

رشد طبیعی جمعیت در یک مکان به عواملی در یک دوره زمانی وابسته است

- میزان موالید (تولدها)
- میزان مرگ و میر

فرمول رشد طبیعی جمعیت = میزان موالید در هزار $\times$ میزان مرگ و میرها در هزار $\times 100$

رشد منفی جمعیت $\leftarrow$ اگر درصد رشد جمعیت به کمتر از صفر برسد، در این حالت میزان موالید کمتر از مرگ و میرها می شود.

برنامه مهم کشورها برای تشویق به فرزندآوری

- اعطای جایزه
- کمک مالی به خانواده
- واگذاری مسکن
- معافیت از پرداخت مالیات
- افزایش مرخصی تحصیلی و کاری مادران

عوامل طبیعی جذب جمعیت در یک منطقه

- آب و هوا و پوشش گیاهی
- ناهمواری ها
- آب و خاک
- معادن و ذخایر

عوامل انسانی جذب جمعیت در یک منطقه

- سیاسی - اداری
- اقتصادی
- فرهنگی
- امکانات و تسهیلات

مهاجرت $\leftarrow$ رفتن مردم از جایی به جای دیگر به منظور کار یا زندگی

انواع مهاجرت $\leftarrow$ داخلی، خارجی، اجباری، اختیاری و ...

علت مهاجرت های اجباری $\leftarrow$ قحطی، خشک سالی، جنگ، درگیری های سیاسی و دیگر حوادث طبیعی.

پرجمعیت ترین ابرشهرها $\leftarrow$ در آسیای جنوب و جنوب شرقی و آمریکای جنوبی

درس هشتم $\leftarrow$ جهان نابرابر

نابرابری جهانی (بین المللی) $\leftarrow$ تفاوت هایی که بین مردم کشورهای جهان وجود دارد از لحاظ ثروت و درآمد، کیفیت زندگی مردم و دسترسی به مسکن مناسب، آموزش، بهداشت، اشتغال، گذراندن اوقات فراغت و ...

عوامل اثرگذار بر زندگی مردم ← عوامل اقتصادی، هویت، آزادی، امنیت، احساس شادی، رضایت از زندگی و ...

مفهوم شاخص توسعه‌ی انسانی ← این شاخص برای پی بردن به وضعیت و کیفیت زندگی در کشورها و مقایسه‌ی

آنها با یکدیگر با توجه به سه عامل
اقتصادی
بهداشتی
فرهنگی
تعریف می‌شود.

ملاک‌های توسعه‌ی انسانی
- درآمد و رفاه (اقتصادی)
- امید به زندگی یا متوسط طول عمر (بهداشتی)
- سواد و آموزش (فرهنگی)

از نظر شاخص توسعه انسانی کشورها به ۴ گروه تقسیم می‌شوند
- توسعه‌ی انسانی خیلی بالا
- توسعه‌ی انسانی بالا
- توسعه‌ی انسانی متوسط
- توسعه‌ی انسانی پایین

اندازه‌گیری میزان ثروت مادی و رشد اقتصادی کشورها
- تولید ناخالص داخلی
- درآمد سرانه

میزان طول عمر یا امید به زندگی در یک جامعه ← نشان دهنده ← وضعیت سلامت و بهداشت در آن جامعه است.

علل و عوامل نابرابری در جهان
- عوامل خارجی ← شغال نظامی، دخالت یا نفوذ در امور داخلی و ...
- عوامل داخلی ← فرهنگ و باورهای غلط ناآگاهی و ...

درس نهم ← ایرانی متحد و یک پارچه

اوضاع سیاسی ایران هنگام به قدرت رسیدن صفویان
- ایران حکومت واحد و قدرتمندی نداشت.
- حاکمان نواحی مختلف باهم در جنگ بودند.
- شهرها و روستاها ناامن بود.
- در غرب و شمال غرب عثمانی‌ها به ایران طمع داشتند.
- در شمال شرقی ازبک‌ها به ایران حمله می‌کردند.

- اقدامات شاه اسماعیل صفوی (نحوه شکل گیری صفویه)
- در ابتدای قرن ۱۰ ه.ق توسط شاه اسماعیل دولت صفویه تاسیس شد.
 - او با کمک قزلباشان، شروانشاهان و آق قویونلوها را شکست داد.
 - تبریز را پایتخت خود معرفی کرد.
 - مذهب شیعه را رسمی اعلام کرد.
 - ازبک ها را شکست داد.

- جنگ چالدران
- میان شاه اسماعیل صفوی و سلطان عثمانی رخ داد.
 - در منطقه چالدران (در نزدیکی شهر خوی امروزی) رخ داد.
 - عثمانی ها شروع کننده جنگ بودند و پیروز شدند و تبریز را اشغال کردند.
 - عثمانی ها از توپ و تفنگ استفاده کردند. اما ایرانیان این تجهیزات را نداشتند.

- اقدامات شاه تهماسب صفوی (پسر شاه اسماعیل)
- اوضاع داخلی ایران را سروسامان داد.
 - حمله ازبکان و عثمانی ها را دفع کرد.
 - تثبیت کننده و تحکیم کننده حکومت صفوی بود.
 - پایتخت را از تبریز به قزوین انتقال داد.

- اقدامات شاه عباس صفوی
- قدرتمندکننده دولت صفوی بود.
 - ازبکان و عثمانی ها را شکست داد.
 - پایتخت را از قزوین به اصفهان انتقال داد.

- علل ضعف و سقوط دولت صفوی پس از مرگ شاه عباس اول
- بی لیاقتی پادشاهان
 - سیاست کور کردن و کشتن شاهزادگان
 - سیاست بازداشتن شاهزادگان از حکومت ولایات
 - سیاست عدم آموزش شیوه کشورداری به شاهزادگان
 - اختلافات و درگیری میان مقامات لشکری و کشوری
 - حمله محمود افغان (در دوره شاه سلطان حسین)

- سلسله مراتب قدرت در دوره صفویه
- شاه
 - وزیر بزرگ (اعتمادالدوله)
 - فرماندهان نظامی
 - حاکمان ولایات مهم

هم‌زمان با تشکیل صفویه در ایران ← اروپا وارد قرون جدید شد.

پیشگامان استعمار ← پرتغال، اسپانیا، انگلستان و فرانسه بودند.

در دوره‌ی شاه اسماعیل صفوی جزایر و سواحل جنوبی توسط ← پرتغالی‌ها اشغال شد.

در دوره‌ی شاه عباس اول ایران به کمک انگلیسی‌ها ← پرتغالی‌ها را بیرون راندند.

علل روابط ایران با اروپا {
- هجوم پیاپی عثمانی به ایران و اروپا (وجود دشمن مشترک)
- تاسیس شرکت‌های بزرگ تجاری در اروپا (پیدا کردن بازار مصرف)

درس دهم ← اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی

اوضاع اجتماعی عصر صفویه {
- جمعیت ایران ۱۰ میلیون نفر بود.
- ۸۵٪ الی ۹۰٪ مردم روستانشین بودند.
- ۱۰٪ الی ۱۵٪ مردم شهرنشین بودند.
- یکی از منابع مهم درآمد کشور مالیات بود.
- روستائیان (دامدار و کشاورز بودند)
- شهرنشینان (بازرگان، نظامی، پیشه‌ور، ... بودند)

اوضاع اقتصادی عصر صفویه {
- صادرات ایران ← خشکبار، پارچه مخملی، پارچه ابریشمی و حریر و قالی بود.
- صنایع ← کاشی، چینی، جواهر، رنگ، صابون و جنگ افزارهای سستی (شمشیر و کمان)
- یکی از منابع درآمد کشور ← عوارض از کاروان‌های تجاری بود.
- ابریشم پرسودترین کالای صادراتی بود.

اوضاع علمی و فرهنگی عصر صفویه {
- توجه زیاد به علوم و معارف ← تفسیر، فقه و حدیث
- توجه زیاد به علم ← تاریخ
- ظهور فیلسوفانی چون میرداماد و ملاصدرا
- ظهور عالمانی بزرگ چون شیخ بهایی و محمدباقر مجلسی
- شکوفایی هنرهای چون نقاشی، خوشنویسی، کتاب‌آرایی و خاتم‌کاری

درس یازدهم ← تلاش برای حفظ و استقلال و اتحاد سیاسی و سرزمینی ایران

- تأسیس سلسله افشاریه (در مشهد)
 - سرکوب افغان ها
 - بیرون راندن نیروهای روسیه و عثمانی از ایران
 - کنار زدن صفویه و بر تخت نشستن خودش (۱۲ سال حکومت کرد)
 - لشکرکشی به هند
 - یکپارچه و قدرتمند کردن حکومتش
- اقدامات نادرشاه افشار

- تأسیس سلسله زندیه (در شیراز)
 - تسلط بر تمام ایران به جز خراسان
 - استفاده از روش مسالمت آمیز برای سرکوب شورش های داخلی
 - ساخت بناهایی چون: مسجد وکیل، بازار وکیل، حمام وکیل و ارگ کریم خان
- اقدامات کریم خان زند

- تأسیس حکومت قاجاریه (در تهران)
 - شکست و قتل آخرین فرمانروای زند (لطفعلی خان)
 - مجازات بی رحمانه ی مردم کرمان
 - تسلط بر سراسر ایران و ایجاد حکومتی قدرتمند
- اقدامات آقامحمدخان قاجار

درس دوازدهم ← در جست و جوی پیشرفت و رهایی از سلطه ی خارجی

- برای پیشرفت عده ای را برای فراگیری علوم و فنون جدید به انگلستان فرستاد.
 - ترجمه کتاب های تاریخی اروپائیان به فارسی
 - انتشار روزنامه برای بالا رفتن آگاهی مردم (اولین روزنامه ← کاغذ اخبار)
- اقدامات عباس میرزا برای اصلاح امور ایران در عهد قاجاریه

- برقرار کردن امنیت و آرامش، حفظ استقلال کشور و قطع نفوذ بیگانگان
- تأسیس مدرسه دارالفنون
- کاهش حقوق درباریان
- منع رشوه‌خواری
- اقدامات میرزا تقی خان امیرکبیر برای اصلاح امور ایران در عهد قاجاریه
- منع فروش حکومت ایالت‌ها
- انتشار روزنامه وقایع اتفاقیه
- تأسیس کارخانه اسلحه‌سازی
- ساخت بیمارستان و ...

میرزا حسن رشديه ← از پیشگامان تأسیس مدارس به سبک اروپایی در ایران بود.

← ساخت مدارس جدید در شهرهای تبریز، مشهد، تهران و قم

در زمان ناصرالدین شاه رقابت‌های روس و انگلستان ← به اوج خود رسید. (امتیازات اقتصادی)

- قرار بین تالبوت انگلیسی و دربار ناصری بسته شد.
- امتیاز انحصاری خرید و فروش توتون و تنباکوی ایران ۵۰ سال به دست تالبوت افتاد.
- تالبوت باید در برابر این قرارداد به دربار، ۱۵ هزار لیره‌ی انگلیسی و $\frac{1}{4}$ سود سالانه خود را بپردازد.
- به دنبال اعتراض مردم و فتوای تحریم تنباکو توسط میرزا حسن شیرازی امتیاز لغو شد.
- نهضت تنباکو (قرارداد تالبوت)

درس سیزدهم ← انقلاب مشروطه؛ موانع و مشکلات

نظام پادشاهی استبدادی: حکومتی است که در آن، پادشاه از قدرت و اختیارات فراوانی برخوردار است و براساس میل و اراده‌ی خود حرکت می‌کند.

نظام پادشاهی مشروطه حکومتی است که در آن قدرت و اختیارات پادشاه براساس قانون محدود می‌شود و اداره کشور در اختیار نهادهایی مانند مجلس شورا (ملی) و هیئت وزیران (دولت) قرار می‌گیرد.

دلایل شکل گیری انقلاب مشروطه

- زمینه های سیاسی و اقتصادی ← جدا شدن برخی از قسمت های ایران توسط استعمارگران
- واگذاری امتیازات به استعمارگران
- زمینه های فکری و فرهنگی ← زمینه های داخلی (قیام امام حسین برای مشروطه خواهان الگو شد).
- زمینه های خارجی (انقلاب کبیر فرانسه برای روشنفکران الگو شد).

ناصرالدین شاه ← به دست میرزا رضا کرمانی ← به قتل رسید.

ماجرای به چوب بستن بازرگانان تهران ← روند انقلاب مشروطه را تسریع بخشید.

خواسته مشروطه خواهان

- تاسیس عدالت خانه
- تشکیل مجلس شورای ملی

فرمان مشروطیت ← توسط مظفرالدین شاه قاجار امضا شد. (۱۴ مرداد ۱۲۸۵ ه.ش)

موانع حکومت مشروطه

- مخالفت و دشمنی مستبدان (روسیه + محمدعلی شاه)
- اختلاف و دودستگی میان مشروطه خواهان (شیخ فضل اله نوری از مشروطه فاصله گرفت).
- افزایش دخالت های خارجی (قرارداد ۱۹۰۷ م و تقسیم شدن ایران بین روس و انگلیس)
- وقوع جنگ جهانی اول (اشغال ایران)

جنگ جهانی اول

- شروع ۱۹۱۴ م، پایان ۱۹۱۸ م (چهار سال)
- میان متحدین و متفقین بود ولی متفقین پیروز شدند.
- متحدین (آلمان، ایتالیا، اتریش، مجارستان، عثمانی)
- متفقین (روسیه، انگلستان، فرانسه و آمریکا)

درس چهاردهم ← ایران در دوران حکومت پهلوی

زمینه های تغییر حکومت

- قرارداد ۱۹۱۹ م میان ایران و انگلستان
- کودتای ۱۲۹۹ ه.ش (سید ضیاء نخست وزیر شد و رضاخان فرمانده کل قوا)

از قاجاریه به پهلوی

- روند به قدرت رسیدن رضا خان
- اقدام به کودتای برنامه‌ریزی شده توسط انگلیسی‌ها (۳ اسفند ۱۲۹۹ ه.ش)
 - فرماندهی کل قوا پس از کودتا
 - وزارت جنگ
 - نخست‌ویزی و زارت جنگ
 - برکناری احمدشاه از قدرت و سپردن حکومت موقت به رضاخان توسط مجلس شورای ملی
 - واگذاری رسمی حکومت به رضاخان توسط مجلس موسسان آذر ۱۳۰۴ ه.ش
- شیوه حکومت رضاخان
- قبل از به حکومت رسیدن ← برای جلب نظر مردم خود را فردی مذهبی نشان می‌داد.
 - در مراسم مذهبی شرکت می‌کرد و به دیدار علما می‌رفت.
 - بعد از به حکومت رسیدن ← حکومت استبدادی و دیکتاتوری داشت (زور، ترس، سرکوب بر جامعه حاکم بود.)
- اقدامات رضاخان
- تأسیس حکومت پهلوی
 - نوسازی تشکیلات نظامی
 - تأسیس نخستین دانشگاه در ایران (دانشگاه تهران)
 - احداث راه‌آهن سراسری
 - تأسیس مراکز و مؤسسات صنعتی
 - متحدالشکل شدن لباس‌ها
 - شهادت مردم در مسجد گوهرشاد
 - محدودیت در مراسم مذهبی
 - کشف حجاب
- جنگ جهانی دوم
- با حمله آلمان به لهستان شروع شد.
 - بین سال‌های ۱۹۳۹ م تا ۱۹۴۵ م (حدوداً ۶ سال)
 - بین کشورهای متحدین (آلمان، ایتالیا، ژاپن) ← دولت‌های محور و کشورهای متفقین (انگلیس، فرانسه، شوروی و آمریکا) ← دولت‌های متفق
 - ایران اعلام بی‌طرفی کرد اما متفقین ایران را اشغال کردند.
 - متفقین قدرت را از رضاخان به پسرش محمدرضا شاه انتقال دادند.
 - در پایان متفقین پیروز شدند و میلیون‌ها نفر از مردم در جنگ کشته و آواره شدند.

- نهضت ملی شدن نفت
- آیت الله کاشانی و دکتر محمد مصدق رهبری ملی شدن صنعت نفت را برعهده داشتند.
 - مجلس شورای ملی با مشاهده اتحاد مردم قانون ملی شدن صنعت نفت را تصویب کرد.
 - جمعیت فدائیان اسلام به رهبری نواب صفوی از گروه های مبارز موثر در نهضت بودند.
 - انگلستان از مخالفان ملی شدن صنعت نفت بود.
 - پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ ه.ش دوباره منابع نفت به دست استعمارگران افتاد.

- کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ ه.ش
- پس از اختلاف میان رهبران نهضت ملی شدن نفت، سرلشکر زاهدی کودتا کرد.
 - دولت مصدق برکنار شد.
 - منابع نفت به دست استعمارگران افتاد.
 - نفوذ آمریکا از این لحظه به بعد در ایران پررنگ شد.

درس پانزدهم ← انقلاب اسلامی ایران

- تصویب نامه ی انجمن های ایالتی و ولایتی
- محمدرضاشاه پهلوی در سال ۱۳۴۱ ه.ش قانون انجمن های ایالتی و ولایتی را تغییر داد.
 - تغییرات ← لغو شرط مسلمان بودن برای انتخاب کنندگان و انتخاب شونده گان
 - لغو سوگند به قرآن از سوی انتخاب شونده گان و تبدیل آن به سوگند به کتاب آسمانی
 - با مخالفت امام خمینی و سایر علما، دولت تصویب نامه را لغو کرد.

- اصول شش گانه شاه و میهن (انقلاب سفید)
- همه پرسی در ۶ بهمن ماه ۱۳۴۱ انجام شد و شاه اعلام کرد این اصول رای آورده است.
 - امام خمینی و سایر علما این اصول را موجب تحکیم سلطه آمریکا بر ایران می دانستند.
 - مردم تهران و قم با انجام این همه پرسی مخالفت و تظاهرات کردند.

- قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
- امام خمینی در عصر عاشورا (۱۳ خرداد) در مدرسه فیضیه سخنرانی کوبنده ای داشتند.
 - دو روز بعد مأموران امام را در قم دستگیر و به تهران انتقال دادند.
 - مردم شهرهای قم، تهران و ورامین شدیدترین اعتراضات را به این دستگیری داشتند.
 - مأموران رژیم در روز ۱۵ خرداد مردم را به گلوله بستند تا قیام را سرکوب کنند.
 - امام نهایتاً در فروردین ۱۳۴۳ به قم برگشتند.

کاپیتولاسیون ← یا مصونیت قضایی ← پس از قیام ۱۵ خرداد آمریکا ایران را مجبور کرد که به مأموران آمریکا مصونیت قضایی یا حق کاپیتولاسیون بدهد. براساس این مصونیت اگر آمریکایی ها در ایران مرتکب جرمی می شدند؛ دادگاه های ایران حق رسیدگی به جرم آن ها را نداشتند.

پس از مخالفت امام با کاپیتولاسیون امام در ۱۳ آبان سال ۱۳۴۲ به ترکیه تبعید شدند. یک سال بعد به نجف (عراق) و تا مهر ۱۳۵۷ در آنجا ساکن بودند و بعد به دهکده نوفل لوشاتو در پاریس فرانسه تبعید شدند.

قیام ۱۹ دی ماه قم ← در سال ۱۳۵۶ مردم قم در اعتراض به انتشار مقاله توهین آمیز (رشیدی مطلق) در روزنامه اطلاعات به تظاهرات پرداختند و مأموران آنها را به خاک و خون کشیدند.

قیام ۲۹ بهمن تبریز ← مردم تبریز به مناسب چهلم شهدای ۱۹ دی قم قیام کردند و به خاک و خون کشیده شدند.

قیام ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ (جمعه سیاه) ← مأموران شاه در میدان ژاله (شهدا) بی رحمانه تظاهرات مردم را به خاک و خون کشیدند.

شاه ۲۶ دی ماه سال ۱۳۵۷ از ایران فرار کرد.

۱۲ بهمن سال ۱۳۵۷ امام خمینی به میهن بازگشت.

۲۲ بهمن سال ۱۳۵۷ انقلاب اسلامی به پیروزی رسید.

انقلاب با شعار محوری «استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی» به پیروزی رسید.

سه عامل موثر در موفقیت انقلاب اسلامی

- ایمان و اعتقاد به اسلام
- وحدت و استقامت ملت
- رهبری قاطع و هوشیارانه امام خمینی

هدف از انقلاب اسلامی

- از بین بردن وابستگی کشور به بیگانگان
- تامین حقوق ملت در چارچوب قوانین و ارزش های اسلامی

درس شانزدهم ← ایران در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی

روند تاسیس نظام جمهوری اسلامی ایران

- همه پرسی تعیین نظام سیاسی ← (انجام رای گیری ۱۰ و ۱۱ فروردین ۱۳۵۸)
- تدوین و تصویب قانون اساسی (۱۱ آذر ۱۳۵۸)
- انتخابات اولین دوره ریاست جمهوری (بهمن ۱۳۵۸)
- اولین دوره مجلس شورای اسلامی (اسفند ۱۳۵۸)
- تعیین هیئت دولت

- نهادهای انقلابی
- به فرمان امام صورت گرفت.
 - براساس نیاز و ضرورت کشور بود.
 - نقش مؤثری در پیشبرد اهداف انقلاب داشتند.
 - نهادهایی چون (کمیته انقلاب اسلامی، جهاد سازندگی، کمیته امداد امام خمینی و ...)
 - در اوایل تشکیل حکومت اسلامی شکل گرفت.

- توطئه و دسیسه های دشمنان پس از پیروزی انقلاب اسلامی
- ایجاد شورش و ناامنی
 - ترور شخصیت ها و مردم انقلابی
 - اقدامات نظامی

- جنگ تحمیلی عراق علیه ایران
- شروع جنگ ۳۱ شهریور ۱۳۵۹
 - خاتمه جنگ ۲۹ مرداد ۱۳۶۷
 - مدت جنگ ۸ سال
 - دو سال پس از پایان جنگ اسرا آزاد شدند (۱۳۸۱ - ۱۳۶۹)

امام خمینی در شامگاه ۱۳ خرداد ۱۳۶۸ در تهران رحلت کردند و در بهشت زهرا به خاک سپرده شد.
یک روز پس از رحلت امام خمینی ← مجلس خبرگان ← آقای خامنه‌ای را به رهبری انقلاب برگزید.

درس هفدهم ← فرهنگ

- فرهنگ
- فرهنگ یک جامعه ← شیوه زندگی آن جامعه است.
 - فرهنگ پدیده‌ای آموختنی است ← که در جریان اجتماعی شدن آموخته می‌شود.
 - ارکان تأثیرگذار بر اجتماعی شدن فرد ← خانواده، دوستان، همسالان، رسانه‌های جمعی، برنامه‌های آموزشی و تربیتی مدارس و ...
 - لایه‌های فرهنگ ← نمادها، هنجارها، ارزش‌ها و عقاید هستند.
 - هر فرهنگ عمومی ← یک سری خرده فرهنگ‌ها را در خود جای داده است.

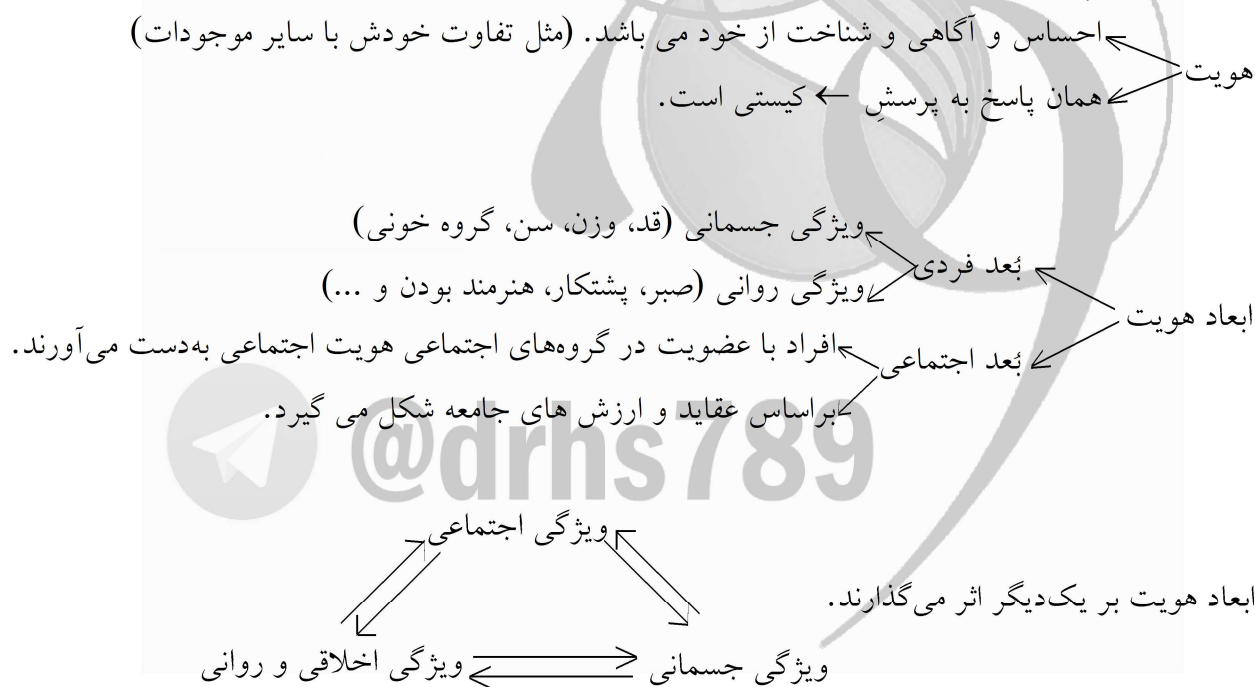
نماد نشانه یا نماینده یک پدیده ی دیگر است (زبان گفتاری، زبان نوشتاری، اشیاء و ...)
نماد ← در جریان روابط اجتماعی به وجود می‌آید.
← برای انتقال معانی موردنظر هر جامعه باید از نماد استفاده کرد.

- هنجارها
- رفتار معینی که در یک جامعه پذیرفته و متداول شده است.
 - مهم‌ترین دلایل پیروی از هنجارها ← اعتقاد و احترام به آن‌ها، حفظ آبرو و یا ترس از مجازات.
 - هنجار به روابط اجتماعی سامان می‌دهد.

- ارزش‌ها
- ارزش یعنی خوب و بد، زشت و زیبا و مطلوب و نامطلوب دانستن امور مختلف.
 - افراد بر مبنای ارزش‌هایی که به آن‌ها معتقدند عمل می‌کنند.
 - ارزش اجتماعی ← ارزشی است که مورد توجه اکثر افراد جامعه است و افراد به عملی شدن آن تمایل دارند.

- عقاید
- بخش مهمی از فرهنگ هر جامعه را تشکیل می‌دهد.
 - برای مثال ← برای مسلمانان ← اعتقادات اسلامی ملاکی بر سنجش ارزش‌ها و هنجارهاست.

درس هجدهم ← هویت

- ویژگی‌های هویتی افراد
- ← برخی ثابت (سن، تاریخ تولد، مکان تولد و ...)
 - ← برخی متغیر (میزان درآمد، میزان سواد و ...)

ویژگی هویتی ← ویژگی‌های انتسابی ← ویژگی‌هایی که ما در شکل‌گیری آن نقش نداریم
(پدر، مادر، جنسیت، شکل و قیافه و ...)

ویژگی‌های اکتسابی ← ویژگی‌هایی که ما در شکل‌گیری آن نقش داریم
(برخی صفات اخلاقی و اجتماعی)

هویت ملی ← یکی از انواع هویت‌های اجتماعی است و مربوط به یک ملت است.
← عناصر هویت ملی شامل ← فرهنگ، تاریخ و سرزمین می‌شود.

مهم‌ترین ویژگی‌های مشترک جامعه ایرانی

- ایرانی هستند (سرزمین آن‌ها ایران است).
- مسلمان هستند.
- تاریخ طولانی و میراث فرهنگی غنی دارند.
- فارسی زبان هستند.
- انقلاب اسلامی نشان‌گر آرمان‌های والای جامعه‌شان می‌باشد.

درس نوزدهم ← کارکردهای خانواده

کارکردهای خانواده

- فرزندآوری
- رفع نیازهای عاطفی و معنوی (حمایت، مراقبت، محبت و ...)
- رفع نیازهای تربیتی و اخلاقی
- رفع نیازهای مادی (حمایت اقتصادی)

ازدواج (نکاح) ← پیمانی است که به موجب آن یک زن و مرد در زندگی با هم شریک و متحد می‌شوند و خانواده‌ای را تشکیل می‌دهد.

هدف ازدواج ← تشکیل خانواده است.

خانواده ← واحد بنیادین جامعه و کانون رشد و تعالی انسان است.
← مهم‌ترین کانون حمایت و مراقبت عاطفی از افراد است.

فواید فرزندآوری

- تقویت بنیان خانواده
- بقا و تداوم نسل انسان

با تولد فرزندان ← خانواده توسعه و استحکام می‌یابد.

اولین شرط بقای هر جامعه ← جمعیت آن است.

رفع نیازهای مادی و اقتصادی بر عهده ← سرپرست خانواده (پدر) است.

اجتماعی شدن هم نیاز فرد و هم نیاز جامعه است.

فرایند اجتماعی شدن به ۲ صورت ← مستقیم و غیرمستقیم

روش های مختلف اجتماعی شدن افراد یک خانواده

- گفت و گو
- تشویق
- تنبیه

درس بیستم ← آرامش در خانواده

همسرگزینی

- اولین گام در راه تشکیل خانواده سالم ← دقت در انتخاب همسر است.
- یکی از عوامل آرامش خانواده ← انتخاب صحیح همسر است.
- دو رکن در انتخاب همسر از نظر اسلام
 - ایمان و اعتقاد دینی فرد
 - اصالت خانواده
- در گذشته همسرگزینی برای فرزندان توسط ← خانواده انجام می شد.

سازگاری زن و شوهر

از نظر قرآن ← مهم ترین هدف ازدواج ← برقراری آرامش و محبت بین زن و مرد

در خانواده

وقتی زن و مرد با هم ازدواج می کنند دارای ← حقوق و تکالیف متقابل می شوند.

مهم ترین عواملی که موجب ناسازگاری زن و مرد در خانواده می شود.

- انتخاب نادرست همسر
- ناآشنایی با حقوق و تکالیف خود
- تفاوت در فرایند اجتماعی شدن افراد
- تفاوت های فردی
- تعارض در نقش هایشان

- چگونه می توان از بروز ناسازگاری زن و مرد در خانواده جلوگیری کرد
- گذراندن آموزش خانواده قبل از ازدواج
 - مشاوره با افراد دارای صلاحیت در زمینه همسرگزینی
 - رعایت اخلاق و آداب همسررداری
 - گفت و گوی صمیمانه و پیدا کردن راه حل برای مشکلات
 - گذشت کردن و ...

یکی از عوامل امنیت در خانواده، ثبات و گرمی و نشاط در خانواده ← وجود فرزندان است.

- پیامدهای تک فرزندی
- کاهش تجربه اجتماعی شدن فرزندان
 - کاهش رشد اجتماعی فرزندان

- شایسته است خانواده هایی فرزند بیش تر بیاورند که
- خانواده آن ها توانایی لازم برای تربیت فرزندان مناسب را داشته باشد.
 - وضعیت معیشتی مناسبی داشته باشند.

- حقوق پدر و مادر در برابر فرزندان (۲ مورد)
- مراقبت و سرپرستی کودکان
 - رفع نیازهای فرزندان

- حقوق فرزندان در برابر پدر و مادر (۳ مورد)
- احترام به والدین
 - اطاعت از والدین
 - خوش خلقی و محبت با والدین

درس بیست و یکم ← نهاد حکومت

- نظرات مختلف درباره پیدایش حکومت ها
- عامل زور و قدرت (حکومت چنگیز و تیمور)
 - عامل دفاع و حفاظت از اموال و سرزمین
 - داوطلبانه (اقوام ماد)
 - ضرورت

- وظایف حکومت ها
- وضع و اجرای قانون
 - برقراری نظم و امنیت و رسیدگی به شکایات
 - تعلیم و تربیت، حفظ میراث فرهنگی
 - عمران و آبادانی کشور
 - ایجاد هماهنگی بین بخش های مختلف جامعه
 - دفاع از کشور و حفظ تمامیت ارضی کشور
 - مدیریت منابع طبیعی
 - حمایت از گروه های خاص نیازمند (سالمندان)
- اسلام و حکومت
- حق مالکیت مطلق ← از آن خداست.
 - استعداد انسان در پرتو شناخت حق شکوفا می شود.
 - عدالت باید حاکم باشد.
 - پیامبران، معصومین و افراد صالح ← حق نیابت خدا برای اجرای قوانین را دارند.
- حکومت در ایران
- از نوع جمهوری اسلامی است.
 - مهم ترین رکن حکومت ← رهبری است.
 - رهبری بر پایه ولایت فقیه است.
- ارکان جمهوری اسلامی
- رهبری
 - قوه مقننه
 - قوه مجریه
 - قوه قضائیه

- مهم ترین اختیارات و وظایف رهبر جمهوری اسلامی
- تعیین سیاست های کلی نظام
 - فرماندهی کل نیروهای مسلح
 - عفو یا تخفیف مجازات محکومان در حد موازین اسلامی
 - نصب و عزل و قبول استعفای ← فقهای شورای نگهبان
 - رئیس قوه قضائیه
 - رئیس سازمان صدا و سیما
 - فرماندهان نیروهای نظامی، انتظامی و سپاه پاسداران

- نهادهایی که با رهبری در اعمال حاکمیت مشارکت دارند
- مجلس خبرگان رهبری
 - مجمع تشخیص مصلحت نظام
 - شورای عالی امنیت ملی
 - شورای عالی انقلاب فرهنگی

شوراهای اسلامی شهر و روستا

هدف ← همکاری مردم هر منطقه یا محل با پیشبرد اهداف و برنامه‌های دولت

اعضای این شورا را مردم منطقه یا محل انتخاب می‌کنند.

درس بیست و دوم ← حقوق و تکالیف شهروندی

شهروندی ← ارتباطی است که افراد را به یک حکومت مشخص پیوند می‌دهد و در نتیجه برای فرد و حکومت حقوق و تکالیفی ایجاد می‌شود.

- برخی از انواع حقوق شهروندی بر پایه قانون اساسی
- حق برخورداری از عدالت قانونی ← نبود تبعیض در جامعه
 - حق برخورداری از عدالت قضایی ← دادخواهی در دادگاه‌های صالح و گرفتن وکیل مدافع
 - حق برخورداری از رفاه و تأمین اجتماعی ← دریافت خدمات عمومی به صورت برابر، عادلانه و سریع
 - حق مشارکت سیاسی ← دخالت در امور سیاسی به صورت مستقیم و غیرمستقیم
 - حقوق فرهنگی ← مانند حمایت از تشکیل خانواده و ...

- برخی از انواع تکالیف شهروندی بر پایه قانون اساسی
- رعایت قانون و مقررات ← در صورت نادیده گرفتن هرج و مرج به وجود می‌آید.
 - همکاری با دولت ← باعث ثمر دادن برنامه‌های مختلف دولت می‌شود.
 - مالیات ← مبلغی که شهروندان براساس قانون و بلاعوض به دولت می‌پردازند تا صرف هزینه‌های کشور شود.
 - پرداخت عوارض ← مبلغی که شهروندان در مقابل دریافت خدمات از دستگاه‌های اداری و دولتی، به آن‌ها می‌پردازد.
 - دفاع از کشور ← دفاع در مقابل دشمنان در زمان صلح و جنگ
 - تجاوز نکردن به منافع عمومی و حقوق دیگران
 - امر به معروف و نهی از منکر ← وظیفه‌ای همگانی که شرایط و حدودش را قانون تعیین می‌کند.

درس بیست و سوم ← بهره‌وری چیست؟

بهره‌وری چیست

- کار درست را با روش درست انجام دادن (کارآیی، اثربخشی)
- یک نگرش نسبت به زندگی که بر اساس آن انسان می‌کوشد هوشمندانه کار کند و با به کارگیری روش‌های عاقلانه، بهتر به اهداف مادی و معنوی خود برسد و بهترین نتیجه را به دست آورد.

- ارتباط بهره‌وری با یک سری امور
- صرفه‌جویی
 - انجام دادن کارها به صورت آگاهانه و عاقلانه
 - جلوگیری از زیاده‌روی و اسراف و اتلاف منابع
 - استفاده صحیح از امکانات و نعمت‌های الهی
 - کاهش هزینه‌ها و ...

- چگونگی افزایش بهره‌وری در کارها
- از بین کارهای ممکن، بهترین کار را انجام دهیم و بهترین هدف را انتخاب کنیم.
 - آن کار را با بهترین روش انجام دهیم و بهترین وسیله را برای رسیدن به هدف انتخاب کنیم.

فرهنگ ← نقش مهمی در افزایش بهره‌وری یک جامعه دارد.

اگر بهره‌وری به صورت ← یک ارزش ← در جامعه درآید، جامعه از نظر مادی و معنوی پیشرفت می‌کند.

- چگونگی افزایش بهره‌وری در زندگی
- استفاده مناسب از وقت و زمان (وقت ثروتی است که قابل پس انداز نیست).
 - نظم، ترتیب و انضباط در کارها
 - اصلاح عادت‌های غلط مصرفی (صرفه‌جویی درست مصرف کردن است).
 - انجام دادن کارها از روی آگاهی (کسب دانش و مهارت لازم است).
 - تنظیم جدول بودجه اقتصادی (جدولی که در آن درآمد و هزینه ماهانه خانواده ثبت شود).

درس بیست و چهارم ← اقتصاد و بهره‌وری

- نهاد اقتصاد
- انسان برای رفع نیاز ← تولید می‌کند.
 - انواع تولید ← کالا و خدمات
 - همه تولیدکنندگان و توزیع‌کنندگان ← مصرف‌کننده‌اند.
 - در چرخه تولید اقتصادی ← پول ← واسطه است.
 - از نظر اسلام اقتصاد و تولید ← وسیله است نه هدف.
 - در دنیای امروز تولید با هدف ← کسب سود بیش‌تر است.

مجموعه فعالیت‌ها و روابطی که حول تولید، توزیع و مصرف کالا و خدمات و براساس قواعد و مقررات خاص در یک جامعه شکل می‌گیرد ← نهاد اقتصاد را به وجود می‌آورد.

افزایش بهره‌وری اقتصادی = افزایش بهره‌وری در تولید و توزیع + عقلانی کردن الگوی مصرف

بهره‌وری اقتصادی یعنی نسبت ستانده‌ها به داده‌ها

بهره‌وری سبز ← یعنی استفاده از ابزارها و روش‌ها و فناوری‌های مختلف به‌طوری که تأثیرات مضر و منفی فعالیت‌های صنعتی و اقتصادی بر محیط‌زیست به حداقل برسد.

اقتصاد مقاومتی ← یعنی در شرایط سخت بتوانیم کم‌ترین اتلاف هزینه را داشته باشیم، روی پای خود بایستیم، از تولید ملی حمایت کنیم، از اسراف پرهیزیم و از منابع و امکانات حداکثر استفاده را بکنیم.

محور اقتصاد مقاومتی ← بهره‌وری است.